

Snježana VRDOLJAK

Prudence M. Rice, Pottery Analysis, a Sourcebook, Chicago & London 1987, The University of Chicago Press, 559 stranica, 134 slike u tekstu, 52 table, rječnik pojmova, bibliografija.

Recenzija
Compte rendue
Prilmljeno:
Reçu: 1994.03.21.

Snježana Vrdoljak
HR-41000 Zagreb, Hrvatska,
Arheološki zavod
Filozofskog fakulteta,
I. Lučića 3

Knjiga Prudence M. Rice vrlo je značajan priručnik koji predstavlja svojevrsnu sintezu mnogobrojnih radova s područja istraživanja keramike. Već u samom uvodu ističe se da se ova knjiga bavi keramikom kao izvorom spoznaja ljudi i kultura, pa je tako namijenjena onima koji se bave socijalnim istraživanjima, antropolozima, arheolozima, etnoarheolozima, ali i onima koji se bave prirodnim i tehničkim znanostima. Predmet istraživanja je keramika pečena na niskim temperaturama (eng. "pottery"), koja je služila u svakodnevnom životu milijuna domaćinstava u svijetu. Stoga se iz istraživanja isključuju čak i grobne posude, žare, ali i keramika pečena na visokim temperaturama (eng. "ceramics"). Osnovni cilj ovoga rada je uvođenje standardne terminologije koja bi omogućila lakšu komunikaciju među istraživačima keramike.

Knjiga je podijeljena u pet osnovnih dijelova. Prvi dio donosi povijesni pregled proizvodnje keramike u pojedinim dijelovima svijeta, na Bliskom istoku, Dalekom istoku, Evropi i Mediteranu, kao i u Novom svijetu. Završava se pregledom dosadašnjih istraživanja keramike. I ovo poglavlje, kao i sva slijedeća, donosi detaljnu bibliografiju, koja se odnosi na određenu temu obrađivanu u pojedinom poglavlju. To predstavlja veliku vrijednost ovoga rada, jer je na jednome mjestu sakupljena mnogobrojna i

raznovrsna građa, s težištem na tehnološkom pristupu istraživanju keramike. U bibliografiji se mogu naći najznačajniji radovi izašli u razdoblju do 1987. godine. Time se različitim profilima stručnjaka omogućava upotpunjavanje znanja o pojedinim aspektima istraživanja keramike.

Drugi dio se bavi sirovinama za izradu keramike, i to glinom koju obrađuje s geološkog stajališta. Donosi mineraloške i kemijske definicije gline, pregled njenih osobina, kao što su plastičnost, promjene u njenoj strukturi nastale u procesu sušenja i pečenja. Posebna pažnja posvećena je neplastičnim sastojcima gline koji su također podložni izvjesnim promjenama u procesu pečenja. Ističe se korelacijski odnos ovih osobina i njihov utjecaj na oblikovanje posude i na njenu kasniju upotrebu..

Treće poglavlje u potpunosti je posvećeno izradi keramike i njenoj upotrebi i stoga je bilo neophodno uključiti u njega i rezultate etnografskih istraživanja. Posebno su detaljno obrađeni pojedini stupnjevi u oblikovanju posuda: dobivanje i pripremanje sirovina, oblikovanje, završna obrada i ukrašavanje, sušenje i pečenje. Uz svaki stupanj rada donosi se opis instrumenata i tehnika izrade, što je sve popraćeno etnografskim primjerima. Možda je jedini nedostatak manjkavost popratnih slika ili fotografija, koje bi proces proizvodnje ilustrirale čitatelju onako kako je to Rye učinio u svojoj knjizi (1988). Poglavlja o funkciji posude, njenom obliku, tehnologiji i upotrebi, zatim o dekorativnim stilovima i stilističkim analizama, o klasifikaciji i kvantitativnoj analizi keramike možda su najzanimljivija arheolozima. Osobito je zanimljiv dio koji se odnosi na deskriptivnu terminologiju keramike, zatim poglavlja o anatomiji posude i njenoj nomenklaturi. Kao već Ann O. Shepard (1956), Rice točno razlikuje i jasno definira pojedine dijelove posude. Tri su osnovna dijela: usta ili otvor, tijelo i dno, koji naknadnim elaboracijama mogu tvoriti složenije oblike. Tijelo posude se može definirati kao dio između usta i dna, uključujući i najveći promjer posude. Usta su predmet mnogih elaboracija od kojih je većina funkcionalna. Rame ili gornji dio tijela je područje između točke najvećeg promjera i usta ili vrata. Ponekad se sama točka najvećeg promjera može zvati ramenom. Područje između točke najvećeg promjera i dna je donje tijelo. Vrat je dio koji počinje iznad točke najvećeg promjera tijela i završava na rubu ili na ustima posude. No, sve posude nemaju ovako jednostavan obris. Često se javljaju složeniji oblici, koje tvore krivulje ili uglovi. Međusobni odnos pojedinih dijelova posude (usta, vrata, ramena, donjeg dijela i dna) određuje osnovni oblik posude i njenu funkciju. Danas u literaturi postoji raznolika nomenklatura, a glavni uzrok tome je naše uspoređivanje oblika drevnih posuda s onima koje mi danas upotrebljavamo. Neki autori su takav način opisivanja pojedinih oblika nastojali uskladiti s objektivnim određivanjem vrste posude na osnovi odnosa njene visine i širine. Međutim i ovdje su se pojavile razlike u pojedinim područjima i razdobljima. Problem klasifikacije keramike nije ovdje detaljno obrađen. Rice navodi samo različite pristupe, već poznate u literaturi, kao npr. klasifikaciju koja se zasniva na obrisu posude, ili pak na geometrijskim tijelima, koju predlaže Ann O. Shepard. Ponovo

ističe onaj vječiti problem arheologa, da li su njihovi tipovi "stvarni" ili "umjetni", koji se već dugo vremena pojavljuju, osobito u američkoj literaturi.

Četvrti dio detaljno obrađuje fizikalne osobine keramike, njenu boju u odnosu na atmosferu i temperaturu pečenja. Rice preuzima u tabeli 11.3 standarde koje je Shepardova iznijela u svojoj knjizi, određujući atmosferu pečenja prema boji površine i jezgre presjeka. Posebna poglavlja posvećena su fizikalnim, mehaničkim i termalnim osobinama keramike. Vrlo važnim doima se i poglavlje o različitim metodama mineraloških istraživanja keramike, gdje je ukratko objašnjena svaka metoda. Ukratko se spominje i problem primjesa (eng. "temper"), kako zbog terminologije, tako i zbog problema razlikovanja prirodnih sastojaka gline od onih koje je lončar dodao pripremajući sirovinu. Određivanje primjesa važno je zbog razlikovanja različitih tipova keramike, njenog porijekla i utvrđivanja mogućih importa.

Peti dio je svojevrsan epilog u kojemu se navode utjecaji modernog tehnološkog razvoja na promjenu i kontinuitet i istražuju rezultati implikacija ovih rezultata na arheološko proučavanje keramike u prapovijesti.

Ova je knjiga bez sumnje neophodan priručnik za sve one koji se iz bilo kakvih razloga bave prapovijesnom keramikom. Njena je neizmjerena vrijednost u sveobuhvatnom pristupu istraživanju keramike. Ona nastavlja tradicije, koje je utemeljila Ann.O. Shepard, donoseći najnovija dostignuća s tog područja i što je najvažnije najrecentniju literaturu o istraživanju keramike. Iako je ta literatura uglavnom ograničena na anglo-američko područje, većina rezultata primjenjiva je i na materijalu srednjoevropskih kulturnih područja. Osim toga, vidljiva je podudarnost s rezultatima koji su postigli evropski arheolozi, osobito češki i ruski, na području deskriptivne terminologije keramike, njene klasifikacije i statističke obrade.

